

Evo odgovora. Mi smo već gore spomenuli, da ne držimo za nužno u svih događajih izticati pravdu vječnu, nego samo kod važnijih, koji ne izčezavaju tako skoro iz mladićeve duše i kod takvih, koji bi mu nemotivirani pravdom mogli srdce ogorčati.

Ako to stoji, onda u Rothovoj tvrdnji ne stoji ono „krivo“ ... jer nije za cielo logično misliti, da bi akribina prikazivanja nemotiviranih ili nuždom motiviranih čina povjestnih zajamčena bila, a da bi akribina istih čina samo motiviranih vječnom pravdom mogla štetovati. Isto tako ne stoji ono „neizvedivo“ ... jer se vječna pravda u poviesti dokazati može, a ne može li se ona dokazati, to se ona barem naslućivati daje. Ne stoji nadalje ni ono „uzaludno“ ... jer je za razumjenje vječne pravde dosta religiozno uzgojeno srdce, dočim se nasuprot za shvaćanje kauzalnosti traži dozreli um. Rothova tvrdnja ne stoji napokon ni zato, što on sam na drugome mjestu veli: „Poviest ima učeniku podati znanje obćenito ljudskoga, a nipošto specijalno političnoga života, da nauči razumjeti — ne, kako nerazum misli, svoje doba, već čovjeka kakov bijaše vazda i svuda, te da u slikah staroga i novoga doba sama sebe i biće svoje spozna. Poviest imade njegov ćudoredni sud oplemeniti. A to sve će onda postignuti, ako profesoru poviesti bude pred očima lebdio kao uzor naučanja onaj način, kojim je pisano sveto pismo, i ako bude događaje ljudske sam sa stanovišta ćudorednoga prosudjivao, to jest, ako djelovanje pojedinaca i skupovâ bude spravnjivao s božjom vladom, koja se pokazuje ne samo u objavi, nego i u ljudskom životu.“¹¹

Tim je Roth očevidno porekao ono, što je gore uztvrdio.

Ne uzev u obzir toga, da Roth obiluje sličnim protuslovji, te sada poviesti veliku vriednost prisudjuje, a sada joj opet svaku vriednost otima — čini nam se, kao da se on boji, da bi poviest, kad bi se ona na onaj naš način tumačila, postala nekako vjerskom. Odtud i njegovo kolebanje.